

Szentháromság ünnepe után 20. vasárnap

► Ef 5,15–21

A megkülönböztetés művészete

A vasárnap jellege

Ebben az esztendőben a Szentháromság ünnepe utáni 20. vasárnap az egyházi év utolsó három „neves” vasárnapját megelőző vasárnap. A végidőkre fordulunk rá az egyházi év végéhez közeledve, így ezzel a „szemüveggel” érdemes olvasni a szakaszt. A *Liturgikus könyv* szerint a vasárnap témája: „Járjunk elhívatusunkhoz méltóan – megszentelt életben!” Ez a téma nagyon szoros összefüggésben van a textus tartalmával.

A vasárnap jellegével kapcsolatban javasolom még elolvasásra DETRE János előkészítőjének vonatkozó részét (2015, 389. o.)

Amit a textusról tudni kell

A textust alapvetően két részre tagolhatjuk. Az első rész a 15–17. vers, a második a 18–21. vers.

15–17. vers: A textus első három verse ellentétpárokat hoz elénk. Rögtön a 15. versben igen éles elválasztást tesz az apostol: „*Jól vigyázzatok tehát, hogyan éltek* [περιπατέω]; *ne esztelenül* [ἄσοφος], *hanem bölcsen* [σοφός]”. Az első ellentétpár a textusban az „esztelen” és a „bölcs”, amelyeket a görögben csupán egy fosztóképző (α-) különböztet meg.¹ Nyelvi szempontokat fi-

¹ A fosztóképzőnek igen fontos szerepe van a szakaszban. Lásd még a 17. és a 18. verset.

gyeembe véve elsősorban nem valamiféle „jó” vagy „rossz” áll egymással szemben, hanem a van/nincs tengelyen mozgunk.

Az „éljete” („jártok” – περιπατέω) kifejezés nem hagy kétséget afelől, hogy a szakasz követés-központú. Maga a szó átvitt értelemben ’élet’ (is) jelent, de ’járás’, ’közlekedés’, ’haladás’ jelentésárrnyalattal. Tehát nem csupán és nem elsősorban filozófiai vagy (a későbbi versekből következtetve) erkölcsi kategóriákat találunk, hanem a Krisztuskövetés attitűdjé, vagy ha úgy tetszik, „alapbeállítás” rajzolódik fel.

A 16. vers ellentétpárja „alkalmas idő” (καιρός) és a gonosz „napok” (ήμεραι). Tehát az alkalmas idővel szemben nem a „folyó idő” (χρόνος) áll – ti. a καιρός mindig a χρόνος-on belül valósul meg –, hanem a ήμεραι, ami jelenthet ’napokat’, de ’periódust’ és ’időszakot’ is (THIELMAN 2010, 357. o.). Pál nem a jó időmenedzsmentre hívja fel a figyelmünket, hanem arra, hogy a lehető legeredményesebben tudjunk „járni” a Krisztus útján, akár rossz körülmények között is. Erre utal a ’kihaználni’ (ἐξαγοράζω) kifejezés is.

A 17. vers ellentétpárja pedig a meggondolatlan (ἄφρων – ’nem gondolkodó’) és a ’megértés’ (συνίημι).

18–20. vers: A 18. vers kulcsfogalma a ’pusztulás’ (ἀσωτία), amely önmagában is nagyon súlyos kifejezés. De még élesebb a jelentése, ha tudatosítjuk, hogy fosztóképzővel a σῶζω (’megváltani’, ’megszabadulni’) kifejezésből képezzük. Egyes bibliamagyarázók szerint a „részegség” mint etikai kategória pontosan azért kerül elő ebben a versben, hogy szembeállítsa az igaz istentiszteletet (a megváltás ünneplését) az akkoriban népszerű dionüszoszi jellegű hedonisztikus kultuszokkal (THIELMAN 2010, 355., 357. o.).

A 19. versben a zenei fogalmak (zsoltárok – ψαλμοῖς; himnuszok – ὕμνοις; lelki énekek – ᾠδαῖς πνευματικαῖς) önmagukon messze túlmutatva, az Istennel való kapcsolattartás eszközeiként szerepelnek. Erre utal az „énekeljete” és dallamokat készítetek a szívetekben az Úrnak”

(ᾄδοντες καὶ ψάλλοντες τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ Κυρίῳ) sor, amely a „szívre” teszi a hangsúlyt, a személyiség belsejének alapvető attitűdjére utalva.

A 20. vers legfontosabb fogalma a ’hálát adni’ (εὐχαριστέω), amely kifejezés mentén – legalábbis hatástörténeti szempontból – az úrvacsorára is asszociálhatunk.

A 21. versben említésre méltó az ’engedelmeskedjete’ (ὑποτασσόμενοι) kifejezés, amely az alárendelés szava.

A perikópa megértése

Az Efezusi azok közé a levelek közé tartozik, amelyek nem csupán egy konkrét gyülekezetnek szóltak, hanem nagy valószínűség szerint egyfajta „körlevelek” voltak. Erre utal a levél végi igen rövid üdvözlési rész (BALLA 2005, 187. o.). A levél üzenete eredeti kontextusában is túlmutat a lokalitáson, univerzális jellegű. Luther szerint „azt tanítja, hogyan gyakoroljuk magunkat a hitben, s hogy erről jó cselekedetekkel tegyünk bizonyosságot” (LUTHER 2010, 143. o.).

A használt kifejezésekből, illetve az Ef 5,1–2 versek feliratként való értelmezéséből fakad, hogy a fejezet az Isten Krisztus általi követésének fejezete, így ennek mentén kell, hogy értelmezzük a mai szakaszt is. Tulajdonképpen a Krisztus-himnusz (Fil 2,5–11) „krisztológiájának etikai megfogalmazása” (GABNAI 1999, 392. o.) rajzolódik ki előttünk. Ennek a kulcsa pedig a megkülönböztetés. Mi a krisztusi út és mi nem az? A krisztusi út a bölcsesség és megértés, öröm és hálaadás és végül a keresztyén testvérnek való alárendelés útja (GORE–GOUDE–GUILLAUME 1929, 548. o.).

Mini exkurzus: a 21. vers

A Bibliában található (fejezeteken belüli) szövegrészek címei (csakúgy, mint a fejezet- és versbe-

osztások) nem képezik a Biblia részét. A beosztás legtöbbször segít bennünket, de akár egy olyan értelmezési keretet is ad(hat), amely jobb esetben csak elbizonytalanítja, rosszabb esetben eltéríti az adott szöveg értelmezési keretét.

Ebben az összefüggésben a 21. vers helyzete igen kérdéses. Vannak exegéták, akik – textu-sunkhoz hasonlóan – a 15–21. versben látják az értelmezési egységet, mások – így a RÚF fordítói és az evangélikus esketési liturgia is (!) – a 21. verset az utána jövő, házastársakról szóló szakasz bevezetéseként értelmezik.² Nem gondolom, hogy feltétlenül le kell(ene) tenni a garast egyik vagy másik értelmezési variáns mellett, de az igehirdetésre készülve mindenképpen tudatosítani kell: a helyzet nem egyértelmű. A magam részéről egyfajta hídversként kezelem a 21. verset, amely összekapcsolja a gyülekezetben, testvéri közösségben való lét működését a családban és a házasságban való kapcsolódás kölcsönösségével és mellérendeltségével.

Igehirdetési vázlat

Az alábbi vázlat inkább témaköröket jelöl, semmint egy konkrét igehirdetés vázlatát, bár akként is használható.

A megkülönböztetés

A keresztény élet egyik legfontosabb és egyben legnehezebb „applikációja” a megkülönböztetés. Mi a krisztusi és mi nem az? Pál a Szentlélek ajándékai között tartja számon (1Kor 12,10), és János apostol is erre biztat (1Jn 4,1). A megkülönböztetésnek két dimenziója érhető tetten. Van egy emberi dimenziója, amelyre a textus is felhívja a figyelmet. A bölcsesség és a gondolkodás nem megspórolható a keresztény életben (sem). Milyen bátorító az, hogy van megértés,

² Az előkészítőben használt kommentárok és exegézisek sem egységesek ebben a kérdésben.

lehet gondolkodni és valamire jutni a hívő életben, teológiában! Azonban a másik dimenzió – az ajándék jelleg – alázatra kell, hogy indítson bennünket. Nem láthatunk, tudhatunk mindent, és csak a folyamatos istenkapcsolat adhat reményt és keretet.

A követés körülményei nem kedveznek, de ebben nincsen semmi újdonság

Minden nemzedék a saját korát tartja a legnehezebbnek, és minden keresztény nemzedék a közelgő apokalipszis jeleit vélte és véli felfedezni. Ez a tény sem nem bagatellizálja a nehézségeket, sem nem relativizálja azokat, hanem inkább időtlenné teszi Pál üzenetét: az idők gonoszak, a mi felelősségünk pedig az, hogy az Isten adta lehetőségekből kihozzuk a legtöbbet. A „szolga nem nagyobb az uránál” (Jn 13,16), és ahogyan Jézus is mélységeket járt be, mi is ezt tesszük.

A hálaadás

A keresztény élet hálaadó élet is. Úgy is mondhatnám, hogy a hálaadás a keresztény élet üzemanyaga. A krisztusi út eukharisztikus út. Igaz ez szentségi, de a mindennapok imahálaadása értelmében is. Tudatosan és tervezetten kell, hogy keresztény életünk részét képezze a hálaadás, akár egy „hálanapló” vezetésével. Hiszen elengedhetetlen az Isten ajándékainak tudatosítása, amely folyamatosan élővé teszi gondolatainkban, szívünkben az Isten bennünk és általunk végzett munkáját.

A megerősödés, az Istenhez való közösségi kapcsolódás

Ahhoz, hogy a követésben járni tudjunk, folyamatos Istenhez kapcsolódásra van szükség. Minden eszközt meg kell ragadnunk ahhoz, hogy minél mélyebben és bensőségebben kapcsolódjunk az Úrhoz.

Ennek eszköze kell, hogy legyen (sok minden más mellett) az istentisztelet is. A lelkészek és szolgálattevők felelőssége, hogy az istentisztelet emberi szempontból (felkészültség, méltóság,

bensőségesség, érthetőség, befogadhatóság stb.) jól előkészített legyen, s az alkalmon történtek – a Lélek ajándékaként – „szíven” tudják szólítani a résztvevőket. A gyülekezet felelőssége pedig a részvétel és a szolgálatba való bekapcsolódás.

Szabad alárendelődésben

A keresztény testvérhez való kapcsolódás a közösségben nem egy etikai kódex megtartása, hanem belülről jövő készletés, amely szabadon követi a Megváltót azzal az „indulatával” (vö. Fil 2,5) együtt, amellyel eljött közénk. Krisztus a mennyből érkezve, szabadon alávetette magát nekünk. Ezt az egymás felé tanúsított attitűdöt várja el tőlünk is. Úgy is mondhatjuk, hogy ez az „alárendelő hatalmú” krisztusi attitűd (BOYD 2022, 43. o.). Eme attitűd Krisztusban való bizalma és egymás közti kölcsönössége biztosítja azt, hogy nem hierarchia, feudálisztika sorrendiség, hanem igazi testvéri közösség legyen közöttünk.

További javaslatok az istentisztelethez

A bibliaolvasó *Útmutató*ban is feltüntetett énekeskönyvi énekek mellett javaslom a *Zarándokének* 149., 102., 112. számú énekeit.

A *Liturgikus könyv* erre a vasárnapra kiírt általános könyörgő imádsága kiemelten jól reflektál a vasárnap és az ige témájára.

Svéd imádság alapján

Ó, Uram, jöjj hamar, és világosítsd meg éjszakámat! Bátorítsd lelkemet azzal, hogy semmi sem történik anélkül, hogy te meg ne engednéd, és hogy semmi, amit megengedsz, nem reménytelen.

Ó, Jézus, Isten Fia, aki csendben álltál azok előtt, akik ítékeztek feletted, tartsd vissza a nyelvet, amíg meg nem gondolom, hogy mit hogyan kell mondanom. Adj nekem ösvényt, és tégy hajlandóvá arra, hogy végigjárjam. Kockázatos habozni és kockázatos továbbmenni. Kérlek, tel-

jesítsd kérésemet, mutasd az utat. Hozzád, a sebzett Orvoshoz jövök. Ámen.

Illusztráció

GONDOLATOK

„Megismertem hívő szeretetközösségek jó rendjét, és örvendezve elhatároztam, hogy Jézus Krisztus hitében szólok hozzátok. [...] Legfőképpen legyünk egyek Jézussal és az Atyával, akiben e világ fejedelmének minden támadását elviseljük és kivédjük [...]. A minket szerető Isten dicsőségére kell tehát színlelés nélkül engedelmeskednetek. A színlelő nem a látható püspököt téveszti meg, hanem a Láthatatlant akarja megtéveszteni. Nem a test szerint való embernek szól a tisztelet, hanem Istennek, aki a rejtett dolgokat is látja.

Ne csak a nevetek legyen keresztény, hanem az életetek is. [...] Mivel minden véget ér, és két dolog: az élet és halál előttünk áll, mindenki a maga helyére (ApCsel 1,25) jut, mint ahogyan két-féle érem van: az egyik Istené, a másik a világé, s mindkettőnek megvan a maga vésete.”

Antiókhiai Szent Ignác (50 k. – 110–115 között) püspök, ókeresztény író, apostoli atya (2011, 367–368. o.)

Felhasznált és ajánlott irodalom

Antiochiai Szent Ignác püspök és vértanúnak a mag-nésziaiakhoz írt leveléből. In: PERENDY László 2011. *Patres. Olvasmányok az I. évezred keresztény irodalmából*. Szent István Társulat, Budapest.

BOYD, Gregory A. 2022. *A keresztény nemzet mítosza. Hogyan pusztítja el az egyházat a politikai hatalom-vágy?* Luther Kiadó, Budapest.

Den Svenska Psalmboken. Bokförlaget Libris, Örebro, 1997, 1155. o.

DETRE János 2015. Szentháromság ünnepe után 20. vasárnap. *Lelkipásztor*, 90. évf. 10. sz. 389–391. o.

BALLA Péter 2005. *Az újszövetségi iratok és kanonikus gyűjteményük kialakulásának története*. Bevezetés-

- tani alternatívák.* Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Kar, Budapest.
- GABNAI Sándor 1999. Szentháromság ünnepe utáni 20. vasárnap. *Lelkipásztor*, 74. évf. 10. sz. 391–392. o.
- GORE, Charles – GOUDE, Henry Leighton – GUILLAUME, Alfred (szerk.) 1929. *A New Commentary on Holy Scripture, Including the Apocrypha*. Society for Promoting Christian Knowledge, London.
- LUTHER Márton 2010. *Előszók a Szentírás könyveihez.* Ford. Szita Szilvia. 2. kiad. Luther Kiadó – Magyarországi Luther Szövetség, Budapest. (Magyar Luther-könyvek 2.)
- THIELMAN, Frank 2010. *Ephesians*. Baker Academic, Grand Rapids. (Baker Exegetical Commentary On the New Testament.)

■ KOVÁCS VIKTOR